

СЕКЦІЯ
«ГУМАНІТАРНІ ПАРАДИГМИ НАУКИ:
АКТУАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ»

«П'ЯТА КОЛОНА» В УКРАЇНІ НАПЕРЕДОДНІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ
АГРЕСІЇ РОСІЇ

Шарпатий Віктор

Український державний університету імені Михайла Драгоманова
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії та соціально-політичних дисциплін

Упродовж останніх тридцяти років кремлівське керівництво роздмухувало «російське питання» в Україні з метою відновлення всебічного контролю над нашою державою та повернення України до складу РФ. Особливе місце в цьому відводилося формуванню «п'ятої колони» на території України.

«П'ята колона» - це люди, які шляхом підривної діяльності (пропаганди, саботажу, диверсій) допомагають ворожим силам. В історії термін «п'ята колона» пов'язаний з подіями в Іспанії 1936 року, коли ішла громадянська війна між республіканцями і військовими заколотниками. Тоді вперше термін «п'ята колона» використав іспанський генерал Мола у своєму виступі по радіо. Він сповістив про бойові дії чотирьох колон націоналістів, що наступають на Мадрид і що у вирішальний момент їх підтримає «п'ята колона», що знаходиться у місці. Під час другої світової війни «п'ятою колоною» стали називати нацистську агентуру в різних європейських державах, що вела підривну діяльність в цих державах та сприяла військам гітлерівської Німеччини. Паралельно формувалася сталінська «п'ята колона», не менша за чисельністю та масштабністю. Але на відміну від нацистської вона формувалася на ідейно-політичній основі, а не на етнічній. Після розпаду Радянського Союзу комуністична «п'ята колона» швидко вмерла без фінансової підтримки і Кремль почав формувати свою «п'яту колону» не лише в Європі, Азії а навіть у США.

З приходом до влади в РФ В. Путіна російські лобісти активізувалися в Європі. Там почали створюватися проросійські партії та рухи для просування власних інтересів, а також підживлюватися ультраправі організації в країнах «Старої» і «Нової» Європи, де внаслідок потоку біженців з Африки і Близького Сходу відбулося посилення націоналістичних настроїв. Головне геополітичне завдання «п'ятої колони» було досягнення розколу свого головного ворога Євросоюзу («Коллективного Заходу»). Саме праві радикали і неонацисти стали основним матеріалом для Кремля. Позаяк вони виступають ворогами інтеграційних процесів в Європі і саме вони найбільш рішучі, добре організовані та здатні на силові дії. Саме ці сили і підтримали гібридну війну Росії в Україні. Наприклад:

Національний фронт Франції (М. Лі Пен) підтримала анексію Криму, хоча в березні 2024 року М. Лі Пен змінила свою позицію щодо України;

Альтернатива для Німеччини, три депутати від якої полетіли до РФ як спостерігачі на виборах президента 2024 року, щоб визнати їх справедливими;

Атака у Болгарії, що виступає за вихід країни з НАТО і відміну антиросійських санкцій;

«Національний фронт» в Італії, який підтримує політику В. Путіна і т. д.

Москва використовує європейських ультраправих для забезпечення підтримки своєї зовнішньої політики. Лідери цих партій постійно виступають у передачах на російських ЗМІ зокрема на *Rossia Today*, отримуючи високі гонорари, створюючи ілюзію підтримки політики В. Путіна європейцями.

Щодо України, то «п'ята колона» набула універсалізму і зводиться до одної мети – руйнації української державності. Варто визначити дві соціальні групи учасників:

Представники російської діаспори, що працюють на свою історичну державу;

Ренегати- зрадники країни, що з різних причин переходять на службу ворога [2, с.40]

Активне формування «п'ятої колони» в Україні почалося з моменту схвалення Путіним В. стратегічного рішення готуватися до війни і анексії українських територій. Куратором «п'ятої колони» став Інститут країн СНГ, керівником якого був депутат Державної Думи К. Затулін. Він і його «команда» провела об'ємну роботу з метою створення проросійських рухів і партій в Україні. Саме за антиукраїнську діяльність К. Затуліна неодноразово проголошували персоною «нон грата» та виселяли з України. Варто зазначити і роль у підривної діяльності голови партії «Родина» і Конгресу російських громад на чолі з ультра нацистом Д. Рогозіним. В Україні його партія мала значну підтримку в Одесі де її очолив І. Марков, народний депутат Верховної Ради VII скликання. Згодом він з іншими високопосадовцями створив «Комітет порятунку України», що мав за мету перешкодити євроінтеграції України та впровадженню федеративного устрою.[1]

Значну роль у формуванні «п'ятої колони» відіграли ідеологи «Русской весны» і «Русского мира»: від патріарха РПЦ Кіріла до радника президента Росії з питань регіональної економічної інтеграції Глазева С. Але основним куратором «п'ятої колони» в Україні став помічник президента Сурков В.

Основні завдання «п'ятої колони» в Україні були наступними:

1. Завадити зближенню України з ЄС і НАТО;
2. Перешкодити проведенню економічних реформ;
3. Посилити залежність України від російських енергоносіїв та поставити під контроль промисловість і банківську систему;
4. Завадити відновленню функціонування української мови як ідентичності українців;
5. Поставити під контроль українські ЗМІ для утвердження ідеї «єдиного російського народу» та поширення «руського миру».

Вражає діяльність «п'ятої колони» в Україні з приходом до влади в 2010 році В. Януковича. За 4 роки його правління на вищі посади в міністерствах і відомствах України призначалися прямі агенти Кремля. Так, міністром оборони України було призначено М. Єжеля для знищення тилового забезпечення армії. В 2014 році на нього Генеральна прокуратура завела понад півсотні кримінальних справ та оголосила його в розшук. На його місце призначили Д. Соломатіна, який ліквідував

електронну базу призовників. Їх справу продовжив П. Лебедев, ще один громадянин РФ.[3, с. 141]

Справжнім осередком «п'ятої колони» в Україні стала і СБУ на чолі з О. Якименком, якого було нагороджено медаллю «За взаємодію з ФСБ», а його заступника медаллю «За бойову співпрацю». Цей список можна продовжити.

Отже на початку військової агресії Росії проти України в ній склалася розгалужена мережа «п'ятої колони», що поєднувалася з планами гібридної війни В. Путіна. У вищому законодавчому органі України Верховній Раді «п'ята колона» була представлена Партією регіонів, Комуністичною партією та представниками РПЦ. Після початку агресії проти України регіонали в умовах падіння свого авторитету сховалися за вивіскою Опоблоку, а КПУ взагалі не пройшла на виборах в жовтні 2014 року до ВР.

«П'ята колона» в Україні, окрім названих партій, мала міцну соціальну базу у формі інших політичних партій, що діяли у державі:

- Прогресивна соціалістична партія (Н. Вітренка);
- Соціал-демократична партія (В. Медведчука);
- Опозиційний блок «НЕ так»;
- Партія «Наші»;
- «Наш край»;
- Партія Шарія;
- «Український вибір» тощо.

При значній фінансовій підтримці з Москви вони організовували наочну агітацію, поширювали проросійські наративи, дестабілізували ситуацію, переконуючи людей у тому що Київ не хоче чути Донбас, який кормить Західну Україну, що Донбас є оплотом кращих радянських традицій а решта України продалась США та хоче зламати гордий регіон.

Стратегічним гаслом «п'ятої колони» було уособлення Росії і В. Путіна як справжню гордість та велич і навпаки пропагувалося презирство до «американосів».

Якщо оцінити реальну ефективність «п'ятої колони» в Україні, то насправді масовості проросійські акції в державі не набули за виключенням Донецької та Луганської областей. Агресор лише частково досяг своєї мети. Хоча на наше переконання «п'ята колона» є великою загрозою для національної безпеки в Україні. На сьогодні представники цієї сили деморалізовані але не варто їх недооцінювати як значну антиукраїнську силу для нашої державності.

ЛІТЕРАТУРА

1. В Москве создали Комитет спасения Украины. URL: <https://slon.ru/post/54745>. (дата звернення: 22.03.2024).
2. Діяк І.В. П'ята колона в Україні: загроза державності. Біла Церква: ВАТ «Білоцерківська книжкова фабрика», 2006. С. 40.
3. Дорошко М. Неоголошені війни Росії проти України у XX- на початку XXI ст.: причини і наслідки. К.; Вид. «Ніка Центр». 2018. С. 141.